

Jordi Cuixart
PRESIDENT D'ÒMNium CULTURAL

Presó de Lledoners

Compromesos

“No renteu les utopies; s'encongeixen”
Manuel de Pedrolo

Quimeres

Podem entendre *utopia* com la concepció imaginària d'una societat ideal o una il·lusió irrealitzable. Tot depèn del grau d'optimisme de cadascú. La diferència entre “allò que és” i “allò que hauria de ser” marca el camí que va encetar Thomas More al segle XV, com recorda l'antropòleg Carles Feixa en aquest número, tot i que des del començament de la història sempre hi ha hagut persones, sobretot pensadors, disconformes amb la societat que els ha tocat viure i han imaginat situacions ideals. Només cal llegir *La República* de Plató. Ara bé, cal no oblidar que totes les societats utòpiques, quan s'han intentat dur a la realitat han acabat, d'una manera o altra, en fracàs. Segurament, aquell espai ideal buscat és molt diferent segons els anhels i les quimeres de cada societat i fins i tot cada persona, per això avui hem volgut que ens en parlessin des de diferents punts de vista. Un d'aquests, injustament des de la presó de Lledoners, per defensar uns ideals. El president d'Òmnium Cultural, Jordi Cuixart, reclama el poder de la força col·lectiva per arribar a aquell ideal somniat, però sobretot, per lluitar de manera no violenta i, per damunt de qualsevol altra cosa, lliure (físicament o mental) per aconseguir els objectius d'una societat. Feixa, per la seva part, compara els diferents moviments socials dels darrers anys que han tingut l'afany de canviar l'*statu quo* amb algunes de les grans obres literàries o filosòfiques que n'han parlat al llarg de la història. De la mateixa manera, el fragment final del lúcid assaig *Els bons salvatges*, del filòsof de la Granja d'Escarp Ferran Sáez –que recuperem en aquest número del *DiS*– ens recorda que les utopies, en general, acaben degenerant en distopies, totalitarismes o exclusions i que l'actual moment de la història està ple de perversitats polítiques i ideològiques –si es vol, a vegades per ingenuïtat– que no estaria de més analitzar. Per últim, l'historiador Joan Sagués se centra en com a Lleida l'experiència revolucionària de 1936 també buscava la seva particular utopia i en com ho va recollir la premsa del moment com *Combat*, *Acracia* i *UHP*. No cal dir que el resultat aconseguit no va ser pas una societat ideal. Sigui com sigui, malgrat que les utopies fins ara no hagin funcionat, el cert és que la seva funció crítica és indubtable. I la crítica és indispensable per avançar. ■

Edita Diari Segre SLU **President** Robert Serentill Utgés **Director Executiu** Juan Cal **Director de Redacció** Santiago Costa **Subdirectora** Glòria Farré **Consell de Redacció** Roser Banyeres, Carles Díaz, Marta Planes. **En aquest número** Jordi Cuixart, Isabel Barrios, Carles Feixa, Ferran Sáez, Joan Sagués, Marisa Torres, Lorenzo Plana, Marc Masdeu. **Disseny** Mike Poch. **Impressió** Lerigraf, C. Premsa, 2 – Alcoletge **DL** L-1771-2015 **Periodicitat** mensual.

A partir d'un cert punt ja no hi ha retorn. A aquest punt cal arribar-hi”, diu Kafka. És exactament el moment en el qual ens trobem a Catalunya després d'entendre, i d'exercir, el poder transformador de la força col·lectiva. Recollint l'herència d'altres moviments socials, centenars de milers de persones hem perdut la por perquè volem guanyar un futur més lliure i democràtic.

Només una ciutadania crítica i mobilitzada pot fer sortir l'Estat de dret de l'immobilisme al qual tendeix; l'Estat de dret que avui empresona l'exercici de drets fonamentals, nega el dret a vot a milions de persones pel lloc on han nascut, vol tancar webs sense ordre judicial o considera legal un desnonament. El mateix immobilisme que normalitzava que les dones no votessin o assumia les lleis de segregació racial als Estats Units.

En la mobilització social, la lluita no violenta, desobediència civil inclosa, s'ha demostrat l'eina més efectiva per aconseguir les legítimes aspiracions de la ciutadania. Davant de lleis injustes, desobeïm perquè obeïm els Drets Humans i la pròpia consciència. Per això, les dones poden votar i els joves de l'Estat espanyol no estan obligats a aprendre a fer el soldat.

En el conflicte polític amb Catalunya, l'Estat espanyol té por a la paraula. Té por d'afrontar-lo democràticament, com demanen les democràcies modernes, i per això condemna a 100 anys de presó la defensa i l'exercici de drets fonamentals. Una regressió de llibertats en nom de la sagrada unitat d'Espanya impròpia a l'Europa del segle XXI; no en va, la PAH responia al Tribunal Suprem que “si desobeir és sedició, serem sediciosos”.

Però amb repressió judicial i brutalitat policial no es pot aturar la voluntat d'una societat madura i apoderada. El tirà, escrivia el poeta Krishnalal Shridharani, “té el poder d'infligir només allò que nosaltres no podem resistir”. Les porres no van poder contra milers de votants l'1 d'octubre del 2017, i amb carrers plens i marxades massives, el mateix dia de la sentència la gent ensenyava al món –i recordava

a l'Estat– que la repressió no fa més que enfortir la lluita col·lectiva per l'autodeterminació de Catalunya.

L'1 d'octubre del 2017 va ser l'exercici de desobediència civil més massiu de la història recent d'Europa. Més de 2 milions de ciutadans es van organitzar per defensar el legítim exercici de drets fonamentals davant una prohibició injusta. Aquell dia forma part del nostre imaginari col·lectiu i no deixa de ser un episodi imprescindible d'un llarg camí de lluita no violenta que ve d'enrere, que avui continua, i que es perllongarà en el temps.

És evident que la resistència social demana tanta determinació com disciplina, coherència i capacitat organitzativa. Però també és molt important no caure en frustracions, perquè la mobilització constant en què vivim beu de moltes altres lluites compartides, des de l'obrerisme de finals de segle XIX, fins a les actuals veus contra la crisi climàtica, passant per l'antifranquisme, el feminisme, la defensa del territori, l'associacionisme veïnal o els mateixos empresaris visionaris que van fer possible la fundació d'Òmnium Cultural. Al mateix temps, ens connecta amb totes les causes que arreu del món lluiten per un futur de progrés, justícia i llibertat.

Avui els reptes s'acumulen. Ni podem ni volem restar indiferents davant una deriva autoritària i antidemocràtica mundial. A casa nostra, l'expressa la fractura social que comporta el 23% de persones en risc d'exclusió a Catalunya o amb l'odi de l'extrema dreta fent-se fort a les institucions.

Des d'Òmnium Cultural, estem decidits a assumir la nostra responsabilitat. Seguirem treballant per la cohesió, units en la diversitat i posant la cultura i l'humanisme al centre de la vida. Ambicionant una societat més digna. Compromesos com sempre amb l'exercici dels drets fonamentals: ho estem tornant a fer, perquè tornar a exercir cadascun d'aquests drets condemnats, inclòs el dret a l'autodeterminació, pel Suprem és un deure moral.

Les tres voltes rebel de la ivarsenca Maria-Mercè Marçal són més presents que mai en la consciència col·lectiva, i en aquesta actitud hi ha l'esperança. És precisament en aquesta lluita que una condemna de cent anys de presó no ens impedeix saber-nos lliures. Perquè actuar com si fóssim lliures és la millor manera de ser lliures. ■

Cordill de so. Intervenció sonora. 7è aplec Saó-Arts Natura a l'Alt Pirineu.

Topies, Utopies, Distopies

CARLES FEIXA

CATEDRÀTIC D'ANTROPOLOGIA SOCIAL A LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA

Afirman los Utópicos que la naturaleza misma nos prescribe una vida agradable, es decir, el placer como meta de todas nuestra acciones.
(Thomas More, *Utopia*, 1516).

Hemos establecido peregrinaciones, relaciones comerciales y embajadas.
(Tommaso di Campanella, *La Ciudad del Sol*, 1623)

La utopia com a gènere reconegut va sorgir de la descoberta d'una topia desconeguda: el nou món. Pot dir-se que és un invent d'antropòlegs *avant-la-lettre*: els descobridors, soldats i missi- oners que fa cinc-cents anys van fer les Amèriques i es van adonar que hi havia un altre lloc on la vida i l'or- ganització social seguien paràmetres diferents. El mite d'Eldorado va projectar sobre un metall preciós –l'or– el desig de perfecció humana i de reforma social, l'intent de crear una Ciutat d'Ideals, que l'Europa que s'obria al Renaixement projectava sobre el nou continent. Per això d'Eldorado a les ciutats perdudes d'asteques, in- ques o maies, de les comunitats jesuïtes en terres gua- ranis als pioners del Myflower, de les comunes hippies

californianes a les comunitats new age o evangèliques, de l'èxode jueu a l'èxode armeni, molts intents de noves societats han tingut la seva primera topia al Nou Món.

Thomas More va donar nom a aquest desig: vaig llegir la seva *Utopia* quan estudiava a la Facultat de Lletres de la UdL, i em va commoure: és un llibre bellament escrit, que hauria de ser lectura obligatòria per a tots els uni- versitaris, i que es pot llegir com un autèntic tractat d'an- tropologia, urbanisme o teologia. Hi ha però una altra obra contemporània, molt menys coneguda, que té també gran interès: *La Citta del Sole*, de Tomaso di Campa- nella. Aprofitant la coincidència del nom, vaig projectar el títol sobre el moviment del 15-M, que a Madrid va crear espontàniament La Ciudad de Sol (pel nom de la plaça on van acampar els indignats).

En el llibre escrit amb el geògraf de la Universidade Nova de Lisboa, Jordi Nofre (*#GeneracionIndignada. To- pías y utopías del 15M*, Milenio, 2013) reflexionem sobre la capacitat d'aquest moviment social de convertir el cam- pament en una ciutat organitzada, en una microutopia propera i convival, basada en la igualtat, el repartiment dels béns materials, la democràcia directa, l'autogestió i la fe en el progrés a través de la reforma social.

En temps de canvi climàtic i crisi de les ideologies, les topies esdevenen distopies. Aquestes es traslladen so-

bretot a la ciència-ficció. Entre *Un mundo feliz* i *Blade Runner*, passant per 1984, la contemporaneïtat ha creat un gènere que ha fet furor, i que sembla contradir la idea de progrés.

Vaig llegir la novel·la de George Orwell mentre estudi- ava, precisament el 1984, poc després de llegir la *Utopia* de More, i em va impressionar. No sabia llavors que potser l'havia concebut a Lleida, més precisament a l'Hospital de Santa Maria, on es recuperava de les ferides –les fí- siques però també les emocionals– causades per la seva participació al Front d'Aragó amb les Brigades Interna- cionals al costat del POUM, partit llavors hegemònic a la ciutat (Mauringrado, la coneixien, per Joaquim Maurin, fill del meu poble, Bonansa, a l'Alta Ribagorça aragonesa de parla catalana, que va començar imaginant una uto- pia comunista heterodoxa i en una novel·la publicada pòstumament, *Algol*, es convertia en una utopia pastoral ambientada en un poble imaginari que en realitat era el seu poble nadiu, on tornava després d'haver estat direc- tor del museu del Prado, haver perdut la guerra i haver passat per la presó i per l'exili). Els joves d'avui no deuen haver llegit la novel·la d'Orwell, però sí que han vist el *Gran Hermano* televisiu, una forma contemporània de distopia, en què la gent es tanca en una presó catòdica durant un temps, amb la diferència que ho fan lliurement

Cordill de so. Intervenció sonora.

i accepten que es filmi tot el que hi passa (al contrari del que succeïa a 1984, on era el Gran Germà el que pene- trava abusivament en aquest espai privat). Per a la nova generació, però, el model de distopia és *Black Mirror*, la sèrie televisiva que a través del mirall trencat del futur satiritza la dependència tecnològica de la nostra societat.

Topia, utopia, distopia, es creuen en un contemporà- ni d'Orwell: els poemes de Màrius Torres parteixen del dolor de la malaltia i de la guerra que ell no va viure, però els projecten vers una ciutat d'ideals que es volia bastir. Més recentment, Xavier Domènech i Joan Tardà han situat la utopia contemporània vinculada al procés sobiranista, Entre Ítaca i Icària (entre la república clàssi- ca i el socialisme modern). La independència és avui per a molts l'única forma d'utopia, que parteix d'una topia molt sòlida, la Catalunya-ciutat, però que va camí d'es- devenir una distopia a cop de presó i exili, de foc que tot ho crema i també tot ho purifica.

L'historiador Ferran Aisa i Pàmpols, descendent com jo dels Pàmpols de Corbins i Almacelles, va publicar fa uns anys un gran llibre sobre aquest tema, amb un subtítol eloqüent (*Utopia. Del somni igualitari al pensament únic*, Icària, 2012), en què repassa les utopies filosòfiques de l'antiguitat, les cristianes de l'edat mitjana, les huma- nistes del renaixement, les socialistes de la primera socie- tat industrial, i les contrautopies de la societat postindus- trial, acabant amb aquestes paraules profètiques:

“La humanitat que pensa i lluita i que creu que és ur- gent i necessari construir un altre món ha de recollir el foc de Prometeu, la torxa de la utopia, i prosseguir el seu camí vers l'horitzó... I caminant més enllà de l'horitzó on hi haurà sempre un altre horitzó, allí tal vegada resideix la utopia.” (Ferran Aisa, *Utopia*, 2012). ■

ARNAU LLOBET

Llit d'espines. De la sèrie fotogràfica *Enllitada*. Larva 1.0 - Biennal d'Art Contemporani de Lleida.

Utopies i malsons: viatge als orígens

FERRAN SÁEZ MATEU

FRAGMENT FINAL DEL LLIBRE 'ELS BONS SALVATGES' (MINA, 2008)

Entre començaments del segle XVI i la primera meitat del segle XVIII, és a dir, en un període que comprèn si fa no fa 250 anys, els bons sal- vatges van ser una peça clau en el si del pen- sament polític occidental però només com a recurs re- tòric de denúncia. A partir de Rousseau, en canvi, el bon salvatge s'assumeix filosòficament com una reali- tat antropològica que permet, fins i tot, realitzar de- terminades afirmacions a partir de suposades “dades empíriques”. El canvi de plantejament és radical. Les conseqüències històriques d'aquesta transformació en aparença banal provoquen vertigen: el subjecte histò- ric del socialisme de Cabet o Fourier, el comunisme de Marx i Engels o l'anarquisme de Bakunin coincideix amb la naturalesa del bon salvatge, substancialitzada des de Rousseau. Indirectament, aquesta fantasia mar- carà tot el segle XX, fins a la caiguda del mur de Ber- lín. El resultat final resulta objectivament desastrós. Va malmetre la vida de centenars de milions de persones i va escapar el destí de nacions senceres.

La idea segons la qual era possible construir un home nou tot recuperant la genuïna essència de l'home natural ancestral és comuna al comunisme soviètic i al nazisme, al socialisme utòpic de Fourier i a l'anarquisme de Baku- nin, a Pol Pot i a John Zerzan. L'Estat totalitari, tant hi fa si de dretes o d'esquerres, esdevingué l'eina política per a dur a terme una gran reforma antropològica. Cap dels dos perseguia millorar les condicions de vida de les persones amb accions polítiques concretes, sinó redre- çar la naturalesa humana amb el referent d'un horitzó utòpic, fins a retornar a un estadi primigeni inventat que variava en funció de cada ideologia. No es pretenia que les coses fossin millors: s'aspirava que fossin perfectes i, sobretot, definitives.

Des de les múltiples cares que té la democràcia libe- ral –progressista o conservadora, basada en els principis de la socialdemocràcia, o en els de la democràcia cris- tiana, o en els del liberalisme polític, etc.– les coses es veuen d'una altra manera. No hi ha futurs perfectes, ni bons salvatges ideals capaços d'assumir projectes qui- mèrics, com si les persones fóssim semidéus tocats per un destí ja escrit. Ben al contrari, hi ha ciutadans d'una extraordinària diversitat, cultures amb tarannàs col·lec-

tius absolutament diferents, circumstàncies històriques que no tenen res a veure les unes amb les altres, i po- lítiques fal·libles que proven d'encaixar-ho tot plegat, en general infructuosament. Hi ha un intent de millorar la vida de l'ésser humà, però això no legitima el fet de reinventar-se'l perquè pugui ser encabit en el guió llu- minós de la utopia.

Tot està per fer, però –si se'ns permet corregir el po- eta– no tot és possible. Els éssers humans –fa de mal dir– som com som. Darrere nostre no hi ha una veritat eterna que ens assenyala el camí, sinó una evolució bio- lògica irrisòriament contingent. Aquesta té tantes cares com circumstàncies històriques i culturals han envoltat el gènere humà. És, sens dubte, plàstica, flexible, canvi- ant, oberta, però respon a uns condicionants objectius que no ens faculden a negar-la. Cal fantasiejar i explorar horitzons inèdits, però no inventar-se passats inexistents per projectar-los cap a futurs impossibles. És important mirar molt lluny, tan lluny com sigui possible; però re- sulta estúpid voler-nos reconèixer obstinadament en un personatge literari, en un fantasma, i edificar sobre aquesta mentida tot un projecte polític. És necessari atalaiar el futur i fer-ho sense por i sense descans; però això no significa que hàgim d'empassar-nos contes de la vora del foc.

Una cultura basada en una suma inacabable de mi- rades atònites només resulta atractiva des de l'entro- nització de la confusió, el decadentisme i la simulació perpètua. Tot descartant els bons salvatges que protago- nitzaven les utopies no ens aboquem pas al conformisme i a la manca d'horitzons. Ben al contrari, descartem les sinistres temptacions totalitàries que van esguerrar el segle XX i ens endinsem en el laberint difícil i apassio- nant de la racionalitat política.

No volem grans relats sobre futurs perfectes ni tam- poc ficcions antropològiques, perquè sabem que no con- dueixen a l'emancipació de les persones sinó a horribles malsons plens de mort, patiment i indignitats. Fer-se o no fer-se ressò de l'amarga lliçó del segle XX ja no és –ja no pot ser per més temps– una qüestió de matisos històrics o filològics, ni tampoc de frívols esteticismes polítics, sinó una severa disjuntiva que ens compromet moralment. ■

L'aigua que murmura/encants me conta. Una selecció de fotogrames de les diferents peces de vídeo que conformen *L'aigua que murmura/encants me conta*. Beca Art i Natura a la creació 2019, amb la col·laboració de...

Isabel Barios Ibars
(Lleida, 1991)

BECA ART I NATURA A LA CREACIÓ 2019

Ha estudiat Belles Arts i Infermeria. Actualment, treballa com a infermera a la vegada que realitza projectes artístics en els quals relaciona ambdues pràctiques. Els temes centrals d'interès de la seva praxi són: el cos i la seva representació, la institucionalització terapèutica, les polítiques i l'ètica del fet de tenir cura. Els projectes que realitza es desenvolupen sempre entorn de dos eixos: el teòric, mitjançant la investigació i l'assaig, i el pràctic, a través de la fotografia, l'audiovisual i la literatura. Transversalment, també treballa en altres àmbits d'interès més íntims i esporàdics com la *performance* o la poesia.

Artista resident a Experimentem amb l'Art (Barcelona). En els darrers anys ha desenvolupat els projectes *Traven/Grothendieck*, amb David Ferragut (Premi d'Investigació Sala d'Art Jove 2017) i *Maniobres d'Evasió*, amb Míriam C. Cabeza (Beca d'Educació Sala d'Art Jove 2015). Pel que fa a l'obra, recentment ha realitzat la peça de vídeo *Mans invisibles* (Premi Festival Embarrat - Museu Trepal 2019), ha obtingut la Beca Art i Natura a la Creació amb el projecte *L'aigua que murmura / encants me conta* i ha participat a la 7a Aplec de la Saó amb la intervenció sonora *Cordill de so*. Durant el curs 2019-2020 participa en el programa En Residència – Creadors als instituts de Barcelona a l'institut Jaume Balmes. El seu últim treball és *L'aigua que murmura / encants me conta*, un projecte a cavall de la literatura, el vídeo i la *performance* que ha realitzat durant la seva estada de dos mesos al CAN Farrera (Pallars Sobirà), gràcies a la Beca Art i Natura a la Creació 2019 que dona anualment La Panera de Lleida.

L'aigua que murmura / encants me conta parteix d'un gest: murmurar històries a la terra. A partir d'aquesta acció, explicada a l'artista per la seva àvia quan era petita, s'estableix una relació entre les històries personals i les del paisatge. El treball artístic consisteix a recopilar fets succeïts en l'entorn de Farrera (explicats pels seus veïns o viscuts durant l'estança al CAN) i confrontar-les, a través del vídeo, amb imatges i sons procedents de la naturalesa. La intenció principal del projecte és focalitzar-se en el procés relacional que s'estableix entre el llenguatge de la naturalesa i el de l'humà, la memòria i l'oblit, la parla i l'escolta, facilitant un retorn a allò que és propi de la terra i el lloc. Un diàleg que pretén perseguir la relació entre

memòria i paisatge, entrelligada per la condició fugissera i efímera d'ambdues.

Durant la seva estada al CAN Farrera on desenvolupa la seva Beca Art i Natura a la Creació, participa en la 7a Aplec Saó - Festival d'arts i natura del Pirineu (www.aplecsao.cat) amb la intervenció sonora *Cordill de so*.

Cordill de so consisteix en un itinerari pels afores del poble de Farrera a través dels ecos d'un so que condueixen al lloc de la seva procedència. Els sons prenen forma a través de les paraules que intenten interpretar la possibilitat del silenci. Un cop al lloc d'on sorgeix el so, s'explica la relació que s'estableix entre el silenci del paisatge i el que això evoca. L'obra està emmarcada dins el projecte *L'aigua que murmura / encants me conta* (Beca Art i Natura a la Creació 2019). La peça és una intervenció en la naturalesa que pren com a punt de partida l'escolta dels sons que es produeixen en un lloc aparentment silenciós. Per contraposició amb la ciutat, es concedeix la natura com un espai on impera la quietud i l'absència de sorolls o, si més no, aquests tendeixen a pensar-se com a suaus i delicats, poc invasius. Ara bé, si es para atenció a cada mínim detall sonor, fàcilment s'arriba a la deducció que la naturalesa es compon de milers de sons que trenquen el seu ideal silenciós. Sentim els arbres i les fulles i els rierols quan hi som a prop, de lluny podem sentir algun tro o l'inici d'una pluja; tots ells murmuris de la Terra. Si les persones expliquem històries a través de les paraules, la naturalesa també pot tenir aquesta voluntat a través de la seva sonoritat. *Cordill de so* és una acció que pretén reflexionar sobre la representació de la narrativa dels elements naturals a través dels seus sons. L'última presentació pública del 2019 és la sèrie fotogràfica *Enllitada*, presentada a l'IEI en el context del Larva 2019, Biennial d'Art Contemporani de Lleida.

Enllitada és un treball fotogràfic al voltant de la idea de restar en el llit a partir de la recerca d'expressions populars catalanes. S'han extret diferents significats del mot *llit*, tant en un sentit espacial com material, incapacitant o plaent. El treball fotogràfic esdevé un assaig visual en al·lusió al concepte hospitalari d'enllitat; sobre la implicació del cos en repòs, la impossibilitat de moure's, la indisposició o la corporeïtat del llit com a metàfora dels dissemblants estats que pot implicar. ■

Llit de camp, de la sèrie fotogràfica *Enllitada*.
Larva 1.0 - Biennial d'Art Contemporani de Lleida

JORDI ANTAS

Desvestir el lloc per omplir-lo de l'avidesa de conquerir-se (mutuament)

Aquell qui morí una nit d'hivern / So de branca

ció de La Panera i CAN Farrera.

L'aigua que murmura/encants me conta. Beca Art i Natura a la creació 2019, amb la col·laboració de La Panera i CAN Farrera.

Del 1914-1945 van ser anys de crisi. Els europeus hi van patir una intensa depressió econòmica, guerres terribles, violències extremes i experiències totalitàries. En aquest context també va prendre força el somni revolucionari que, a partir del 1917, tenia un model real a imitar. En moments especialment crítics, sovint emmarcats en una guerra, i des de plantejaments ideològics i estratègics diferents, van esclatar alguns intents d'arrasar el vell ordre per construir una nova societat.

A Lleida, el moment d'intentar-ho arribaria l'estiu de 1936. El 19 de juliol hi havia fracassat el cop militar contra la democràcia. Però, com a la resta de Catalunya, la República no va poder recuperar immediatament la normalitat institucional ni el control del carrer. El cop va provocar la guerra civil a Espanya i va obrir la porta a la revolució allà on els rebels van ser derrotats.

Els partits i sindicats obrers lleidatans van ocupar les institucions republicanes i en van instaurar de noves. El seu discurs ha quedat recollit en periòdics com *Combat* (del POUM), *Acràcia* (de la CNT i la FAI) i *UHP* (del PSUC i la UGT), tot i que aquest darrer aviat deixaria de banda la revolució.

Acràcia proclamava que, després de les revolucions francesa i russa, "la (...) española recoge todas las experiencias históricas y se dispone para el salto definitivo contra la propiedad y la autoridad. He aquí la verdadera revolución social." Segons *Combat* "Lleida, la roja, està governada o administrada per comitès d'obrers. La Generalitat ofereix ja l'aspecte d'un Govern d'obrers, pagesos i soldats. Els sindicats són les assemblees que ordenen la

vida productiva de la comarca. Tot marxa amb un ritme accelerat."

Un cop la revolució havia arrencat, calia aconseguir la unitat dels treballadors per establir una dictadura del proletariat i tenir així totes les eines per canviar el món. "Adonem-nos que els revolucionaris conscients som una minoria. Per això, ens hem d'unir tots i exercir el poder (...) I no hi ha altra manera per a liquidar les supervivències del món d'abans del 19 de juliol i per a la construcció d'un de nou, que exercint una dictadura de classe que posi ordre revolucionari."

Mantenir la vida parlamentària no tenia cap sentit: "No guanyarem amb discursos, sinó amb canons. Els legalismes han enfonsat molts pobles." Tampoc en tenien les reivindicacions tradicionals. Ja havia passat el temps de discutir sobre les hores de treball o els jornals. El dirigent del POUM Joan Farré deia que no es podia separar la guerra de la revolució perquè ambdues s'havien de guanyar alhora.

Utopia revolucionària i guerra a Lleida

JOAN SAGUÉS SAN JOSÉ
HISTORIADOR

És prou conegut que, per aconseguir aquests objectius, la revolució va recórrer a la violència contra béns i persones –les enormes xifres d'assassinats i execucions així ho testimonien–. I que una violència d'aquestes dimensions embruta qualsevol objectiu polític, tot i que l'explicaven com un mal necessari per permetre el naixement de la nova societat.

A *Combat* es relatava com un milicià havia trencat un crist crucificat d'una martellada. I com, a continuació, "un militant de l'Esquerra, espaordit, sortia a cuitacorrens amb la temença d'un miracle. El fornit pagès amb el formidable cop, no solament aixafava la superstició, la ignorància i el servatge al qual estava sotmesa tota la comarca, el cop de martell també era simbòlic puix que destruïa un món de misèries i de vergonya per a edificar un món més digne i més humà."

En un altre article de *Combat*, posterior als incendis d'esglésies, s'anunciava una nova "Lleida insospitada, que neix amb una embranzida de colós, que derroca el

La recerca de l'individu i dels orígens

Jordi Cardona Regada

Males herbes

Pagès Editors, 188 p.

MARISA TORRES BADIA

Una història de passions i de desarrelament al Pirineu lleidatà

L'obra literària de Jordi Cardona Regada (Ogern, 1960) es va iniciar l'any 2000. Des d'aleshores ha publicat més d'una desena d'obres, entre llibres de viatges, d'investigació, de narrativa, novel·la i poesia, de les quals cal esmentar títols com *Pàgines de poble*, *Camí de l'infern* i *L'últim nivell*. Ha obtingut diversos premis literaris, entre els quals el Pirineu de narració literària i el Sant Carles Borromeu de la Nit Literària andorrana, de l'any 2005 i l'any 2013 respectivament. Ultra aquest conreu literari, sobresurten també, en el seu camí creador, algunes obres de recerca històrica com ara *Fets i gent de la baronia d'Ogern i la Salsa* i *Camí de l'infern*.

Ara, amb la seva darrera novel·la, *Males herbes*, Cardona repeteix l'atmosfera que millor l'identifica i que ha esdevingut empremta i senyal propis: el retrat proper de la societat rural de muntanya dels darrers cinquanta anys. Com en tota recerca, el rerefons del viatge és el punt de partida d'una aposta personal, d'un viàtic d'inseguretats i creixement arrelat a la infantesa. Una infantesa, cal subratllar-ho, que acaba esdevenint un escrupolós estudi social amb certs tocs d'inversemblança en la trama, però efectiva, en el substrat general del relat.

A *Males herbes* la intriga campa per tot el moll de l'os narratiu: una desaparició misteriosa, unes morts que cal investigar, el contrast entre un petit poble de muntanya i el Brasil llunyà, robatoris, malfactors, ingredients que fan que el lector no vulgui abandonar. L'entrada en escena d'una jove "exuberant", cantant d'una orquestra de poble a les festes majors, esdevé

el motor amb què arrenca la història, tòpic, al cap i a la fi, de l'encarnació del mal i motiu de la recreació del motiu literari de l'amor *ferus*. En aquest sentit, val a dir que tòpics i contratòpics, i amb aquests un marcat sentit de l'humor, acaben convertint-se en una de les claus més significatives de la novel·la.

En aquesta mena de *thriller* emocional a pagès, Cardona duu els seus personatges al límit. No hi ha dubte que el nostre autor munta per al lector un joc d'atzar i de sinceritat tèrbola. En realitat, aquest home nu i desprotegit de la seva història acaba convertint-se en un possible "fingidor" –un deix literari que ens recorda Pessoa– que elabora una estudiada ficció i confessió dirigida a la instància lectora. Un home desarrelat, en definitiva, que busca en tot moment retrobar-se amb els orígens. D'aquesta manera, el retrobament del jo protagonista a l'interior d'un petit poble del Pirineu lleidatà, i la recerca primigènica dels orígens, esdevenen l'eix vertebrador d'un discurs al qual s'afegeix tot un seguit d'elements deutors de l'intriga políciaca.

Des d'aquest tombant, la trama oberta i lúdica, així com els jocs de temps i d'espai (Catalunya i Brasil) ens aboquen, de manera el·líptica, a la panacea del relat d'investigació: la dilació sostinguda dels elements, la tensió narrativa i els finals sorprenents i oberts de la trama principal. Tot, sense exclusió, esdevé un joc dirigit al lector perquè arribi al desenllaç amb la sensació d'haver passat, *tout court*, una bona estona.

A la fi, no podem oblidar un dels tombants fonamentals de l'univers de *Males herbes*: l'exercici de la ironia i la intensitat narrativa. La seva presència es transforma en un dels referents constants i més valuosos del llibre, acompanyant el lector pels viaranyes d'un relat del quotidià i un retrat del Pirineu (la Seu, Organyà, la història de la dona que tira endavant la casa a pagès, etc.) que hom reconeix com a propis. El cant horacià a la "daurada mediocritat" despunta també al final d'aquest relat. I és que la proposta creativa de Jordi Cardona, amb les seves limitacions, no enganya: aconseguir un artefacte narratiu capaç d'entretenir, com deiem, tota mena de lector. ■

El éxito y la nada

Carlos Pardo

Lejos de Kakania

Periférica, 482 p.

LORENZO PLANA

La tercera novela de este autor es una toma de conciencia arriesgada y total

Carlos Pardo (Madrid, 1975) ha conseguido que los focos se centren en él. Si como poeta usualmente se le considera hermético e intelectualista, justo en esta novela suya solapadamente quiere reivindicar su poesía. Rebobinamos y sus poemas ahora cobran más ternura, funcionan. Porque el libro que aquí reseñamos, desde la autobiografía, posee ese vínculo: reinventa el pasado. O por lo menos nos obliga a extremar la atención. Si la novela *Lejos de Kakania* fuera un croquis, en él aparecerían dos figuras. La primera, la del narrador, acurrucado en una cama, ansiando la absoluta verificación de lo auténtico y traumatizado por semejante búsqueda. El otro personaje, el amigo, se situaría parapetado en una linde de lo que es "el mundo". Pues el libro de Pardo es la desmedida y valiente voluntad de abarcar completamente todo. Así, por decirlo con sencillez, nos descoloca por completo. En este segundo personaje, es el cerebro lo que seduce. Se trata de una amistad feroz, porque todo concuerda, ansiedad y reposo.

Juan Ramón Jiménez alucinaría con estos dos amigos, baluartes de algo importante, ¿tal vez el sesgo español poético más cinematográfico? El desencanto, aquella película sobre los Paneros, desde su solera, ¿nos advierte de que un nuevo desencanto ya es factible? Carlos Pardo, tras sus dos anteriores novelas, origina-

les pero deslavazadas, consigue ahora la linealidad, lo compacto. Haber escrito para poder escribir: una sabiduría. Arrogante, jovialmente pretende comprender la literatura como radical intimidad. Hay algo de preparar procazmente una despedida al universo de la juventud. Al final del libro, el protagonista narrador zanja una distancia maldita respecto a su amigo Virgilio. En cualquier caso, si la vida iba en serio, había que adelantarse unos milímetros para ahondar en la emotividad.

A parte de conquistar un retrato de una época que parece renuente a ser captada por la literatura, Carlos Pardo consigue producir un efecto contagioso: revitaliza. Compartimos la opinión de Juan Marqués: esta última obra de Carlos Pardo es una bomba. Un secreto conocimiento de que la verdad es la infelicidad, de que el corazón palpita. ¿Dónde la magia, pues? Tiene que haber una nueva literatura. Jugando al gato y al ratón con ese desequilibrio que caracteriza a la sinceridad, hemos ido avanzando por un cómic onírico. Pero el nido de la creación no engaña. El narrador y su amigo Virgilio hacen un viaje a la Kakania de Robert Musil. Frente a la cuestionable potencialidad aristocrática, Pardo sabe urdir un plan y resolverlo. La composición de las diversas secciones resulta clave. Ciudades como Granada, Córdoba o Madrid danzan a lo largo de unos años que, de algún modo, estaban desquiciados. Hete aquí que la novela sobre todo ese desconcierto debía lidiar con el desconcierto. Hace pensar en la obcecación de un pacto entre desabrido y auténtico con la realidad. Mezcla de patetismo y gloria, conserva el honor. Es otro imperio. Y sin embargo, que conste, se añora cierta oscuridad, cierto volumen selvático, un bajorrelieve de vértigo. Pardo irrumpe en el valor de la juventud, promete volver a ella. Ha sabido explayar, expresar y teorizar. Ahora tal vez ofrece su amistad. ■

vell, el caduc, l'humiliant (...) que s'assenta fermament damunt les seves pròpies runes vergonyants. Si es precis, que caiguin les parets, que s'inundin de derrocs les places. Que desapareguin inclús els nostres records estimats. Lleida, la nova Lleida, no pas la dels convents, ni la dels capellans i monges, ni la dels militars, sinó la Lleida dels obrers i dels pagesos, necessita pas."

Un redactor d'*Acracia* es preguntava per què no s'havia assaltat també el cementiri, que definia com una església supervivent farcida de símbols religiosos. I afegia que "el cementerio es la evocación del pesimismo, enfermedad del espíritu y campo de cultivo de todos los bacilos, enfermedad del cuerpo (...) Hay que sustituir los cementerios por hornos crematorios de desintegración orgánica. Hay que derruir el monumento de los muertos para rendir culto a los vivos."

Una crida que no va tenir èxit. I és que el relat revolucionari sovint vivia massa allunyat de la població. Els periòdics esmentats estan plens d'articles que lamenten la voluntat dels lleidatans de continuar celebrant, dintre de les possibilitats i de la discreció que exigia el moment, festivitats associades al Nadal, Cap d'Any, la Setmana Santa o Sant Josep a Mollerussa.

L'experiència revolucionària només duraria uns mesos. El fet de transcórrer de la guerra deixaria la rereguarda sota control dels partidaris de recompondre l'ordre republicà i de concentrar els esforços en guanyar la guerra. Els revolucionaris, i els seus projectes, començarien a experimentar la derrota abans de resoldre's el conflicte. Més tard, l'estat franquista els conduiria a l'exili, a la presó o davant d'escamots d'execució. I, finalment, l'evolució política del segle XX els reclouria en la memòria i els llibres d'història. ■

La torre

MARC MASDEU
ESCRITOR

Ales palpentes la mare s'acomiadava cada dia de l'àvia, que l'esperava al llit però volia adormir-se, resava. Abans de marxar es mirava la fotografia de l'avi vestit de militar al marc de plata. Sempre seria jove, el seu pare.

No te'n vagis, si us plau, quan sentia la porta que es tancava.

La llum que s'endevinava al final del camí de l'entrada al bosc, estones de pau perquè estava sola: mitja hora d'anada i mitja hora més de tornada si no s'emba-docava amb els arbres i les farigoles. Els dies marcats, de dilluns a diumenge. Al poble no hi veia claror, la deixava enrere a primera hora i als vespres se li aclu-cava pel clatell. Hores alemanyes.

A la torre dels senyors netejava i ajudava la cuinera a servir els àpats a la taula immensa del menjador. Els hi portava els cafès, les pastes i la caixa dels cigars a la sala d'estar, obria la porta i l'encegava el badall del sol quan rebia els convidats. No parlava gairebé amb ningú, rebia ordres i se la miraven com si els hagués de prendre les sabates portant-les. A les tardes sentia com la senyora renyava en Georges. No entenia el francès de la dona i del seu germà petit, que de tant en tant deixava escapar alguna paraula en castellà. Només tenia catorze anys i havia après de memòria *oui madame, immédiatement*. També *oui monsieur, mais petit à petit*.

Però menjava, calent o fred, o esgarrapava de les sobres dels plats quan no se la miraven. Fins i tot s'endua algun crostó de pa i un parell de preses de xocolata que deixava a la cuina de casa seva. L'àvia ho trobava quan es llevava després de resar, després de murmurar, després de la porta que es tancava. Cada dia ho tirava a les escombraries, i això deu explicar que morís prima i trista, l'estómac a l'esquena i el marc de plata al pit, amb l'avi que no va fer-se mai vell. Millor així, segurament.

En Georges sí que parlava amb ella. Una bona estona abans que acabés la jornada, assegut a la cadira del despatx quan li demanava una copa d'armanyac i deixava el llibre obert damunt la falda: del temps en què corria i saltava com una llebre per preparar-se pels Jocs Olímpics que es van suspendre per la guerra. Primer, Hèlsinki. I després, Anglaterra. Tampoc no hi hauria pogut participar a la capital britànica. De turmells fràgils, i amb múltiples lesions, l'esquerre se li va estellar per dos punts. Impossible de recuperar, li explicava. Després la mare li havia d'eixugar els peus arrugats que treia d'un gibrell amb aigua i sal. I fer-li les fregues circulars amb ungüent, seguint les venes i els nusos dels lligaments. Ara un, i, quinze minuts més tard, l'altre. Dos quarts de rellotge de genolls. I encara la retenia mitja hora per a ell. La resta d'ocupants passejava pel jardí o sortien a contemplar els equilibris

veloços dels esquirois i les mirades plenes de sospites de les merles.

No deia gairebé res, la mare. En Georges, en moltes ocasions, també li explicava històries del general Pétain, dels tancs a Barcelona i de les cartilles de racionament. S'enretirava el llibre de la falda, apujava el volum del *Clar de lluna* de Debussy o la *Pavana per a un infant difunt* de Ravel, i ajustava finestres i persianes. Fins i tot li agradava amb sang, igual que la de les carns de vedella que devorava. Sempre ho feia abans d'anar a sopar a fora amb els amics, alguns de ferits i els altres amb en Jean, un veí que a vegades li agradava escoltar la música i mirar-los. I jugar amb ganivets: algun dia va substituir en Georges o li passava la fulla esmolada per la pell oliosa del coll.

La mare es va casar quan va arribar a ciutat per fregar terres arrossegant el ventre ple. Havia fugit sense encomanar-se a ningú. Ell era un soldat de la Legió Estrangera que odiava la pàtria d'acollida i els francesos que li havien robat una pila d'anys. Cap dels dos no va acostumar-se a les gentades: enyoraven les pinedes, els boixos, les alzines i les coves. Van establir-se al poble d'ella, on obriren la merceria de botons i cremalleres. Després es van arreglar una casa destartalada amb piscina. La mare només va parlar-me d'en Georges una vegada. Un diumenge de Nadal, després de menjar-nos els canelons, quan va fer veure que s'engatava amb el moscatell i mirava de reüll com el pare feia la becaina. No vaig dir-li res. Però no volia ser com ella. La mare em va estimar bé i també vaig créixer filla única. Deu ser l'única cosa en què ens assemblem. Ella va servir en aquella torre durant tres anys. Quan es va interrompre la sang només en tenia catorze. ■

No parlava gairebé amb ningú, rebia ordres i se la miraven com si els hagués de prendre les sabates portant-les. A les tardes sentia com la senyora renyava en Georges. No entenia el francès de la dona i el seu germà petit

Aerial of Hong-Kong. Autor: John Harper. Fuente: Getty Images

EXPERIMENT
ANY 2100
Què ens espera a la Terra del futur?

CaixaForum Lleida

la Caixa

EXPOSICIÓ
FINS AL 23 DE FEBRER DE 2020

Visites comentades:
Tots els dissabtes | 18.30 h (en català)
Diumenges 29 de desembre, 26 de gener
i 23 de febrer | 12 h (en castellà)

Experiment2100

Blondel, 3 · www.CaixaForum.es